

Górewicz, Jerzy

Sesja naukowa poświęcona Kanałowi Augustowskiemu

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/2, 457-459

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



nia hipotezy mgra Roppla konieczne jest podjęcie prac archeologicznych we wskazanym przez niego rejonie, tj. w okolicach Tujska na Żuławach).

Program prac do 1975 r. poddany został dyskusji w czterech komisjach, których przewodniczący złożyli następnie sprawozdania przed plenum. Przewodniczący Komisji Historii Okrętownictwa prof. W. Urbanowicz przedstawił plan zajęcia się dziejami budownictwa okrętowego w Polsce; doc. T. Szczepaniak jako przewodniczący Komisji Historii Portów poinformował o zamierzeniach zajęcia się problemami funkcjonowania portów, historią portów polskich i historią uniwersytetów w miastach portowych; prof. K. Kubik jako przewodniczący Komisji Historii Kultury i Wychowania zreferował szeroki wachlarz zaplanowanych tematów, zwłaszcza z zakresu szkolnictwa i wychowania morskiego; plany Komisji Historii Żeglugi krótko omówił mgr W. Drapella.

Po wysłuchaniu sprawozdania za pięciolecie 1965—1969 zebrani wyrazili uznanie Zarządowi, a przede wszystkim zastępcy przewodniczącego mgrowi Drapelli, za ogromny wysiłek w pokonywaniu trudności piętrzących się w tych latach przed Towarzystwem. Dokonano również wyborów władz Towarzystwa; przewodniczącym Zarządu został prof. Kasprowicz, jego zastępcami — doc. Szczepaniak i mgr Drapella, a sekretarzem — mgr A. Olejarnik.

Stanisław Ludwig

SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA KANAŁOWI AUGUSTOWSKIEMU

W dniach 15—17 września 1969 r. odbyła się w Augustowie sesja, zorganizowana przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku a poświęcona problemowi Kanału Augustowskiego jako zabytku techniki. W sesji wzięło udział ok. 60 osób — przedstawiciele zainteresowanych resortów, placówek naukowych, muzeów, władz terenowych, miejscowych organizacji politycznych, zawodowych i społecznych oraz administracji Kanału. Celem sesji było ustalenie przesłanek do programu działania zainteresowanych resortów i instytucji w związku z uznaniem w 1968 r. polskiego odcinka Kanału Augustowskiego za zabytek pierwszej grupy.

Program sesji, której przewodniczyli: dyrektor Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków mgr M. Ptaśnik oraz wiceprzewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku mgr J. Łazarowicz, obejmował oprócz referatów i dyskusji objazd (statkiem i autokarem) Kanału od Augustowa do pogranicznej służy Kurzyniec.

Pierwszego dnia sesji konserwator wojewódzki białostocki inż. arch. W. Paszkowski przedstawił referat o metodach ochrony tego rodzaju zabytków co Kanał Augustowski oraz o programie badań nad nim i działania konserwatorskiego.

Referat mgr inż. J. Górewicza *Kanał Augustowski — wielkie dzieło kultury narodowej* zawierał dotyczące Kanału informacje historyczne, techniczne i naukowe, ocenę działania administracji Kanału w ciągu ćwierćwiecza z punktu widzenia zarówno efektywności technicznej, jak i zachowania zabytku, omówienie perspektyw dalszej eksploatacji Kanału jako drogi turystycznej i potrzeb w zakresie zagospodarowania przestrzennego jego otoczenia, a także zarys programu pełnej rekonstrukcji zabytkowych elementów Kanału.

Dr I. L. Znaczko-Jaworski (Leningrad) mówił o niektórych aspektach budowy i ochrony Kanału. Referat ten, opracowany na podstawie badań przeprowadzonych w archiwach leningradzkich, podał nie znane w Polsce dane o działaniach urzędowych związanych z budową Kanału oraz z robotami przy kanalizacji Biebrzy i Narwi prowadzonymi poza granicami Królestwa Polskiego. Prócz tego referent na pod-

stawie wyników badań nad zabytkami techniki budowlanej w ZSRR zgłosił ostrzeżenia przed nie dość przemyślanym stosowaniem cementów portlandzkich do robót konserwatorskich przy Kanale Augustowskim.

Kolejny referat kierownika białostockiej Wojewódzkiej Pracowni Urbanistycznej mgra inż. W. Budryka przedstawiał obraz dotychczasowego nieuporządkowanego, samowolnego postępowania przy zabudowie brzegów akwenów Kanalu oraz program zagospodarowania przestrzennego części powiatu augustowskiego przyległej do Kanalu. Program ten — całkowicie zgodny z postulatami Ministerstwa Kultury i Sztuki w zakresie ochrony Kanalu — traktuje go jako oś, wokół której powinno kształtować się zagospodarowanie, biorąc przy tym pod uwagę potrzeby ochrony przyrody.

Odczytany w nieobecności autorki referat mgr K. Horodyskiej z Instytutu Urbanistyki i Architektury omawiał problemy rolnictwa, gospodarki leśnej i zatrudnienia Augustowszczyzny oraz ilość i rodzaj przewozów po Kanale, kładąc nacisk na znaczenie turystyki i związanych z nią przewozów.

Zagadnienia ochrony przyrody Augustowszczyzny i jej wpływu na zdrowotność przedstawił w ostatnim zwięzłym referacie doc. M. Twarowski z Instytutu Urbanistyki i Architektury.

W ten sposób referaty, których zbiór ma być wydany przez Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków, objęły wszystkie w zasadzie zagadnienia związane z Kanalem Augustowskim i z zagospodarowaniem terenów do niego przyległych.

W dyskusji wyłonily się dwie koncepcje. Pierwsza postulowała pełną rekonstrukcję zabytkowego kanału i odpowiednie zagospodarowanie przestrzeni go otaczającej, łącznie z częścią miasta Augustowa, tak aby, nie naruszając gospodarczych interesów leśnictwa, nie dopuścić do dewastacji przyrody, chaotycznej zabudowy i nieprawidłowego prowadzenia dróg, kładąc jednocześnie nacisk na intensyfikację turystyki, traktowaną jako główne źródło dochodów regionu. Koncepcja druga natomiast domagała się pełnej modernizacji Kanalu, m. in. z wprowadzeniem nowoczesnych, zautomatyzowanych śluz przy traktowaniu jedynie dwu najdalszych wschodnich śluz jako zabytków techniki. Wedle koncepcji tej dwukomorowa śluza w Paniewie miałaby zostać wyłączona z trasy i pozostawiona na lądzie jako relikw do oglądania, obok niej zaś pracę podjęłaby nowa jednokomorowa śluza żelbetowa. Dążenie do modernizacji opiera się na hipotezie wielkich przewozów drewna i kruszywa z pomocy Augustowszczyzny w kierunku na Warszawę.

Ogłędziny Kanalu dokonane ze statku i lądu wykazały dowodnie niewłaściwość poczyniań związanych z wprowadzeniem prefabrykatów betonowych do umocnień brzegowych, prefabrykaty te bowiem łatwo ulegają uszkodzeniom mechanicznym i erozyjnym oraz korozji, a na domiar złego szpecą Kanał. Podobnie niefortunne okazały się przeróbki dokonane na śluzach: nowe szpecące wrota stalowe lub poliestrowe są trudniejsze w obsłudze i technicznie słabsze od pierwotnych wrot drewnianych. Przy ogłędzinach poczyniono też obserwacje dotyczące dewastacji otaczającej Kanał przyrody i niewłaściwego postępowania przy elektryfikacji regionu.

W ostatnim dniu sesji dokonano ogłędzin części miejskiej Kanalu oraz szczególnego krajobrazu miejskiego o charakterze zabytkowym, po czym kontynuowano dyskusję i opracowano przesłanki do wniosków z niej. W dyskusji przeważały argumenty za nadaniem Kanałowi charakteru zabytkowego, za należytym zagospodarowaniem przestrzeni przykanałowej, za rekonstrukcją niektórych obiektów oraz staranną inwentaryzacją i konserwacją relikwów, za intensyfikacją i uporządkowaniem turystyki, za zahamowaniem zabudowy obrzeży akwenów i dewastacji przyrody. Sprzeciwiano się natomiast modernizacji Kanalu, domagając się ochrony niektórych dalszych odcinków, krajobrazu, także w obrębie miasta Augustowa.

Należy obecnie oczekiwać realnych kroków ze strony wszystkich zainteresowanych resortów. Fakt, że Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej rozpoczęło już w swoim zakresie urzeczywistniać postulaty sesji, pozwala sądzić, że zabytkowy Kanał Augustowski zostanie uratowany.

Jerzy Górewicz

PRZEMYSŁ I TECHNIKA ZIEMI ŁOWICKIEJ

Aby zapoznać społeczeństwo z przemysłem, który kiedyś istniał w Ziemi Łowickiej i z czynnymi tam obecnie zakładami przemysłowymi, rozpocząłem przed kilkunastu laty badania nad rozwojem przemysłu i techniki tego regionu, studiując dawne i obecne dokumenty fabryczne oraz książki i czasopisma, a także zbierając opowiadania ludzi, którzy pracowali lub pracują w przemyśle, ich spadkobierców, członków rodzin i znajomych.

Rezultatem było przygotowanie do druku pierwszego tomu książki *Przemysł na Ziemi Łowickiej dawniej i dziś*. W części I omówiłem tu (według branż przemysłowych) kształtowanie się przemysłu Ziemi Łowickiej w poszczególnych okresach historycznych, wyszczególniając zakłady przemysłowe z podaniem — w miarę możliwości — charakteru zakładu, rodzaju maszyn i urządzeń produkcyjnych, rodzaju i wielkości produkcji, mocy zainstalowanej i liczby zatrudnionych. W części 2 odtworzyłem rozwój techniki i dzieje zakładów przemysłu: metalowego, maszynowego, elektrotechnicznego, kamieniarskiego, ceramicznego, szklarskiego, materiałów budowlanych, budowlanego i chemicznego, opisując m. in. wyposażenie techniczne i jego postęp, technologię produkcji oraz zaopatrzenie w surowce.

W tomie 2 analogicznie chcę przedstawić rozwój techniki i dzieje zakładów przemysłu: spożywczego, włókienniczego, energetycznego, papierniczego, drzewnego, poligraficznego itp.

Sądzę, iż poznanie historii gospodarczej minionych wieków i olbrzymiego rozwoju przemysłu Ziemi Łowickiej w ostatnim ćwierćwieczu przyczyni się do osiągnięcia jeszcze większych rezultatów w rozwoju przemysłu i techniki tego regionu.

Adam S. Tusiewicz

KRONIKA ZAGRANICZNA

Z PRZYGOTOWAŃ DO XIII MIĘDZYNARODOWEGO KONGRESU HISTORII NAUKI

W lutym 1970 r. organizatorzy radzieccy rozesłali pierwszy biuletyn XIII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki. Wynika z niego, że w stosunku do wstępnych ustaleń¹ nastąpiły pewne zmiany. W szczególności przesunięty został o tydzień termin Kongresu: odbędzie się on w Moskwie nie w samym końcu sierpnia, ale w dniach 18—24 sierpnia 1971 r. Bezpośrednio po Kongresie, w dniach 26—28 sierpnia, odbędzie się w Leningradzie międzynarodowe sympozjum z okazji czterechsetnej rocznicy urodzin Keplera.

Ustalono podział Kongresu na sekcje; będzie ich dwanaście: ogólnych zagadnień historii nauki i techniki; historii organizacji badań naukowych; historii nauki

¹ Por. informację w nrze 3/1969 „Kwartalnika”, ss. 591—592.